

Rīgas Valsts vācu ģimnāzijas vēstures pētniecība: sasniegumi un problēmjautājumi

Omnia mutantur, nihil inter
Viss mainās, nekas nepazūd

Gandrīz nemanāmi pagājuši desmit gadi kopš 2011.gada rudens, kad emocionāli un vērienīgi nosvinējām skolas 90 gadu jubileju. Visiem ar skolu saistītajiem cilvēkiem – pedagogiem, audzēkņiem un absolventiem - vismaz zemapziņā noteikti pavīdēja doma par to, ka 2021.gada 19.septembrī mūs sagaida kaut kas vēl ievērojamāks, grandiozāks - ģimnāzijas simtgade. Jautājums par jubileju nozīmi valsts, cilvēku un - mūsu gadījumā - izglītības iestādes gadskārtas svētku atzīmēšanu ir ieinteresētas diskusijas un pārdomu vērts. Vienmēr ir pastāvējis risks, ka jubilejas pasākumos ieguldītās pūles nevainagosies ar labi padarīta darba sajūtu. Paradoksāli, bet jautājums par to, kā vislabākajā veidā sagatavoties tieši skolu jubilejām, tiek aktīvi apspriests vismaz no 1931.gada, kad ļoti daudzas Latvijas skolas, to skaitā arī 2.Rīgas Valsts ģimnāzija, atzīmēja dibināšanas desmitgadi. Piemēram, tā laika Latvijas Izglītības ministrijas Vidusskolu direktors Jānis Dobulis savā apjomīgajā rakstā žurnālā „Izglītības Ministrijas Mēnešraksts” dalījās ar saviem novērojumiem, pārdomām un pat šaubām: „Nenoliedzami, te daudz pozitīva, ko pilnīgi atzīstu. Gribu tikai pasvītrot, ka skolu jubileju pozitīvie rezultāti nelīdzsvaro izdevumus, laiku, darbu un enerģiju, ko veltī šo jubileju rīkošanai un svinēšanai, un ka šie izdevumi un enerģija, ja tos skolas dzīvē liktu lietā citādi, izmantotos daudz svētīgāk un dotu lielāku gandarījumu darba darītājiem. Otrkārt, gribēju gan uzsvērt, ka skolu jubileju pozitīvie rezultāti stipri samazinās, sabiedrībā zūd sajūsma, un pašas svinības sāk zaudēt savu nozīmi, ja tās sāk rīkot pārāk bieži. Tāpēc, ievērojot arī mūsu laikmeta ekonomisko krīzi, domāju, ka skolu vadībai būtu jāatturas no skolu jubileju sarīkošanas pēc katriem pieciem vai pat desmit gadiem. Pati jubileju būtība un svinīgums noteikti prasa to sarīkošanu tikai pēc ilgākiem laika sprīžiem. Jāpiezīmē, ka vēlākās jubilejas raksturs jāmaina un jācenšas tās saturā ievest ko svaigu, bet nesarikot tās visas pēc viena šablona” (Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, Nr.12 (01.12.1931.).

Jāatzīst - visai neparasts skatījums, tomēr maksimāli godīgs un atklāts. Tātad jautājums arī mūsu gadījumā bija - kas noteikti būtu jāizdara, lai ģimnāzijas simtgades svinības visi iesaistītie atcerētos kādā konkrētā veidā. Bija jāreķinās ar vēl vienu ļoti nopietnu izaicinājumu – jau no 2017.gada mēs Latvijā sākām plānveidīgi atzīmēt notikumu gadadienas, kas iezīmēja ar Latvijas valsts simtgadi saistītos notikumus. Noskaidrojām arī, ka līdz ar skolas dibināšanas simtgadi tieši 2021.gadā mums būs iespējams atzīmēt vēl virkni ļoti nozīmīgu datumu, kuri savdabīgā veidā iezīmē mūsu skolas vēstures posmus vai pat vēstures pagrieziena punktus. Spriediet paši:

1921.gads – skolas dibināšanas gads;

1931.gada sākumā valsts vidusskola kļūst par 2. Rīgas Valsts ģimnāziju un 5.decembrī pārceļas no Dārtas – Zeļļu ielas stūra uz Āgenskalna ielu 21a;

1991.gada vasarā divvaru apstākļos (tātad starp 1990.gada 4.maiju un 1991.gada 21.augustu) Zentas Ozolas Rīgas 5.vidusskola pārtop par Āgenskalna ģimnāziju;

2001.gada septembrī durvis audzēkņiem un pedagogiem ver restaurētā un rekonstruētā vēsturiskā ēka ar modernu piebūvi un sporta halli;

2011.gada septembrī Mārtiņa baznīcā tiek iesvētīts jaunais ģimnāzijas karogs, kas noslēdz valsts ģimnāzijas statusa atgūšanas procesu, kas iesākās 2010.gadā septembrī.

Atzīmējot ģimnāzijas 95.gadadienu, iezīmējās rīcības plāns, kura vadlīnijas kopīgiem spēkiem izstrādāja ģimnāzijas direktore no 1994.gada līdz 2016.gadam Sandra Sīle (1978.gada absolvente) un jaunā direktore Gundega Muceniece (1997.gada absolvente). Iezīmējās ideja, ka būtu nepieciešams turpinājums un papildinājums Ainas Rutas Britānes un Agitas Veidemanes kopdarbam “Āgenskalna ģimnāzija. Rīgas 5.vidusskola. 2.Rīgas Valsts ģimnāzija”. Viņu ieguldījums joprojām jānovērtē kā izcils un izšķirošs, kas nodrošina to, ka varam veiksmīgi turpināt skolas vēstures izpēti. Vienlaicīgi tika domāts par ģimnāzijas muzeja lomas pastiprināšanu un absolventu iesaistīšanu. Tā savā laikā radās ideja par Starptautiskajai muzeju dienai veltīto Muzeju nakts pasākumu izmantošanu

skolas vēstures skaidrošanā, skolas popularizēšanā ar Dārza svētkiem (savdabīgs Āgenskalna ielas svētku turpinājums), kā arī dodot iespēju iepriekš izsludinātu gadagājumu skolas absolventiem tikties šo pasākumu laikā. Tā bija veiksmīga pieredze, kuru diemžēl uz diviem gadiem pārtrauca Covid-19 pandēmija un ārkārtas situācijas apstākļi.

Sagatavošanās darbi ģimnāzijas jubilejai tomēr neapstājās. Uz šodienu mēs varam runāt par ļoti pārliecinošiem rezultātiem. Pirmkārt, būtu jāizceļ Māra Purviņa, Zanes Jakovicas un Egītas Miežītes kopdarbs - ģimnāzijas simtgadei izveidotā sadaļa "Pievienojies savai skolai" Rīgas Valsts vācu ģimnāzijas (turpmāk tekstā – RVVĢ) interneta mājas lapā. Tas faktiski jānovērtē kā elektronisks papildinājums piedāvātajam dokumentu un materiālu krājumam. Bija jāņem vērā, ka visu uz šodienu uzskaitīto 6207 absolventu un 992 pedagogu saraksta iekļaušana krājumā aizņemtu ievērojamu jebkuras publikācijas apjomu. Atcerēsimies, ka skolas absolventu un pedagogu saraksts līdz 2006.gadam jau ir pieejams A.R.Britānes un A.Veidemanes grāmatā. Otrkārt, S.Sīles vadītos dokumentālā kino projektus - 26 minūšu dokumentālo īsfilmu "Āgenskalna priedes cauri gadsimtam" un 52 minūšu dokumentālās filmu "Pirmais gadsimts Āgenskalnā", kas tapuši 2020. – 2021.gadā ar RVVĢ Atbalsta fonda un Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta finansiālu atbalstu. Šajā filmās varēsim ieraudzīt tiešām unikālus kinohronikas materiālus, intervijas ar skolas absolventiem un pedagogiem, t.sk., ar 2019.gada nogalē mūžībā aizgājušo akademiķi Jāni Stradiņu.

Diskusiju un domu apmaiņas rezultātā nolēmām izveidot un publicēt dokumentu un materiālu krājumu, kas raksturotu visus 100 gadus ģimnāzijas vēsturē bez izņēmuma, tādējādi sekojot ģimnāzijas muzeja darbības un skolas vēstures pētniecības mērķim un uzdevumiem: „Pētīt skolu kā sociālu, politisku un ģeogrāfisku telpu ar savu vēstures sākumu, ar savu unikālu un personificētu skatu uz mūsdienām. Mēs esam nosprauduši uzdevumu tuvināties atsevišķajam un unikālajam skolas vēsturē, cik vien tas ir iespējams, bet līdz ar skolas vēstures detaļu noskaidrošanu paturēt prātā skatu uz Āgenskalnu, Pārdaugavu, Rīgu, Latvijas valsti, pasauli un nākotni.”

Parādījās izdevība un stimuls dot raksturojumu visiem mācību gadiem, sākot ar 1921./1922.mācību gadu un beidzot ar 2020./2021.mācību gadu, kā arī visiem ģimnāzijas izlaidumiem, tādējādi pierādot pēctecību, nepārtrauktību, attīstību, tradīciju un vērtību pārmantojamību un parādot cieņu visiem absolventiem - neatkarīgi no tituliem vai pieminēšanas biežuma plašsaziņas līdzekļos. Mūsu nodoms bija turpināt to, kas visā valstī pārliecinoši iezīmējās 2018.gada novembrī - lieliskā apziņa un lepnums par savu valsti kā vērtību līdz konkrētiem pierādījumiem, ka mūsu valstsgribai bija un ir taustāmi pierādījumi ne tikai valstiskās neatkarības apstākļos, bet arī ārēji visbezcerīgākajos laikos, tādējādi demonstrējot pārsteidzošu, pat unikālu attīstības un izaugsmes potenciālu. Jautājums bija - vai vēstures avoti vieni paši, hronoloģiskā kārtībā sarindoti var veidot atpazīstamu stāstu, vēstījumu? Šoreiz arī ārkārtas apstākļi būtiski ietekmēja gan sagatavošanās darba formas, gan avotu komplektācijas veidus. Vajadzēja balstīties uz to, kas jau ir mūsu rīcībā un atradās mūsu redzeslokā: ģimnāzijas muzeja krājums, komunikācija ar skolas pedagogiem, absolventiem un, protams, interneta iespējas. Šajā ziņā mums kā neaizvietojamais palīgs un resurss bija Latvijas Nacionālās bibliotēkas Digitālā bibliotēka. Tāpēc pateicība visiem LNB darbiniekiem, bet īpaši tiem, kuri piedalījušies vietnes „Periodika.lv” un fotomateriālu krājuma “Zudusī Latvija” izveidē, jo viens no problēmjautājumiem bija, kā visuzskatāmākajā veidā parādīt konkrētā mācību gada raksturojumu, ņemot vērā grāmatas ierobežoto apjomu. Šajā ziņā mums ļoti palīdzēja tas, ka LNB Digitālā bibliotēka bija nodrošinājusi brīvu pieeju visiem digitalizētajiem Latvijas preses izdevumiem vietnē „Periodika.lv”. Izrādījās, ka tieši izglītības politiku un izglītības sistēmu raksturojošā informācija parādījās katra gada augusta, septembra un oktobra mēnesī, sākot no mūsu skolai nozīmīgā 1921.gada. Tas atbilda arī mūsu interesēm attiecībā uz simbolisko 19.septembri. Visefektīvāk šo principu varēja izmantot par laika periodu no 1921.gada līdz 1945.gadam, jo mūsu rīcībā bija visi ar tā laika Latvijas izglītības sistēmu raksturojošie analītiskie žurnāli, sākot ar „Izglītības ministrijas mēnešrakstu” un beidzot ar „Padomju Latvijas skola”. Attiecībā uz padomju gadiem nācās aprobežoties ar centrālajiem laikrakstiem („Cīņa”, „Padomju Jaunatne”, „Rīgas Balss”, „Skolotāju Avīze” u.c.), savukārt situācija pēc valsts neatkarības atjaunošanas parādīta, izmantojot laikrakstus „Diena”, „Neatkarīgā Cīņa”, „Izglītība”, „Latvijas Vēstnesis” u.c. Avīzraksti par valsts vai attiecīgā režīma izglītības politiku ir publicēti fragmentāri,

izceļot svarīgāko un būtiskāko. Jāuzsver, ka ģimnāzijas mājas lapas sadaļā „RVVĢ jaunumu arhīvs” no 2008.gada uzkrāts ievērojams informācijas, dokumentu, materiālu skaits, kas izmantots lai raksturotu ģimnāzijas ikdienu, sasniegumus visās jomās, starptautiskos sakarus un tradīcijas. Lasītāja ērtības labad ar mūsdienu pareizrakstības normām daļēji saskaņota personvārdu, ģeogrāfisko vietu un svešvārdu rakstība, pieturzīmju lietošana, kas nemaina raksta autora domu vai viņa laikmetam raksturīgo izteiksmes veidu. Izlaidumi, trūkstošie vārdi vai teikumu daļas atzīmētas ar divpunkti iekavās.

Krājuma saturiskā ievirze būtiski atšķiras no tās, kas uz šodienu vēl redzama RVVĢ muzeja ekspozīcijā. Tāpēc sagaidāms, ka, balstoties uz jauno pieeju skolas vēstures izklāstā, tiks izstrādāts arī jauns ģimnāzijas muzeja ekspozīcijas plāns. Noteikti jāuzsver, ka dokumentu un materiālu krājuma publicēšana un ģimnāzijas muzeja jaunās koncepcijas izstrāde nebūtu iespējama, ja pa šiem gadiem nebūtu izveidojusies skolas vēstures historiogrāfija, ja nebūtu paša muzeja ar tajā esošo bagātīgo dokumentu un materiālu klāstu. Komplektā ar ģimnāzijā esošo skolas arhīvu mūsu rīcībā ir unikālas laikmeta liecības. Šo materiālu ļoti veiksmīgi izmantoja jau pieminētās skolas vēstures pētniecības pamatlicējas - latviešu valodas skolotājas A.R.Britāne un A.Veidemane. Muzeja krājumā atrodami skolas absolventu un skolotāju atmiņu pieraksti, fotogrāfijas, audzēkņu liecības, skolas laika apliecības, diplomu, arhīvu dokumentu kopijas, publikāciju kolekcijas no preses izdevumiem, fotogrāfijas, žetonu kolekcija, grāmatu dāvinājumi utt. Tomēr kā pirmais skolas vēstures pētnieks mums jānosauc. Acīmredzot, izcilākā un pazīstamākā absolventa - akadēmiķa Jāņa Stradiņa vārds. Ja tā padomā, tad nav izslēgts, ka viņa kā Latvijas zinātnes vēstures pētnieka gaitas sākās vēl skolas gados (Rīgas 5.vidusskola) tālajā 1951.gadā ar mašīnrakstā izpildīto un solīdi iesieto „Rīgas 5.vidusskolas vēsturi”. Ir aizstāvēti divi maģistra darbi – „Ē.Sorokina. Āgenskalna ģimnāzijas vēsture. 1921 – 1996” un A.Veidemane. „Āgenskalna ģimnāzijas vēsturiskā attīstība. 1921 – 1991.” 2016.gadā, pateicoties Rīgas interešu izglītības metodiskā centra metodiķes un skolu vēstures pētniecības entuziastes Zinaīdas Soboļevas organizatoriskajām aktivitātēm un ieinteresētībai, tika izdots rakstu krājums „Palīgs muzeja pedagogam”, kurā atrodams mans raksts „Rīgas Valsts vācu ģimnāzija laikmetu griežos”. Vairākas rakstā iekļautās atziņas izmantotas šī dokumentu un materiālu krājuma izstrādē. Skolas vēstures atsevišķi aspekti atrodami daudzajās skolas pedagogu un absolventu rakstos laikrakstos un žurnālos, kā arī intervijās.

Jāatzīst tomēr, ka dokumentu un materiālu krājuma saturs un konceptuālā pieeja ir saistāma ar manu - vēsturnieka Māra Zvaigznes - izpratni par Latvijas vēstures procesu un vēstures avotu izvēli, pat atlasi, lai atspoguļotu to, kas notika arhitekta Reinholda Šmēlinga projektētajā skolas ēkā uz Zeļļu un Dārtas ielas stūra laikā no 1921.gada septembra līdz 1931.gada decembrim un pēc tam arhitekta Indriķa Blankenburga projektētajā skolas ēkā no 1931.gada 5.decembra līdz pat mūsdienām Āgenskalna ielā 21, kuru šodien jau raksturo vecā un jaunā apvienojums arhitekta Andreja Ģeļža izpildījumā. Varu apliecināt – esmu centies būt maksimāli objektīvs, sekojot slavenā romiešu vēsturnieka Tacita teicienam: „Sine ira et Studio.” (Bez ieinteresētības un aizspriedumiem). Iespējams, tas man kā autoram bija vienkāršāk, jo neesmu bijis ne ģimnāzijas absolvents, ne kāda audzēkņa vecāks vai vecvecāks, ne pedagogs ar vairāku desmitu gadu stāžu šajā slavenajā mācību iestādē. Tiesa, zināma subjektivitāte, iespējams, var izpausties tikai attiecībā uz fotogrāfiju izvēli, īpaši attiecībā uz, piemēram pēdējās desmitgades notikumiem. Tāpat nebija viegli dot koncentrētus, bet vienlaicīgi izsmēlošus komentārus, kā arī paskaidrojošos tekstus un anotācijās zem attēliem. Ne vienmēr tie ir maksimāli izsmēloši. Daudzos gadījumos es un mani palīgi orientējāties tikai uz to, kas bija rakstīts, piemēram, fotogrāfijas otrajā pusē un ierakstos muzeja krājuma uzskaites grāmatās.

Noteikti jāpieskaras arī jautājumam par ģimnāzijas galveno attīstības posmu noteikšanu, kam ir sava praktiska nozīme – tādā veidā mēs varam sākt muzeja ekspozīcijas atjaunošanas un pārkārtošanas darbus. Bet, tā kā skolas un Latvijas vēsture ir bijusi gana sarežģīta un pretrunīga, tad ar Latvijas vēstures zinātnē pieņemto dalījumu skolas attīstības specifika varētu neatklāties vai atklāties tikai daļēji. Izceļas vismaz četri posmi, kuri krājumā ievietotos dokumentus un materiālus sadala četrās tematiskās nodaļās: pirmā - skolas dibināšana un izaugsme valsts neatkarības laikā, kā robežšķirtni iezīmējot 1939.gadu; otrajā nodaļā parādīts, kādas radikālas pārmaiņas notika izglītības politikā Otrā pasaules kara laikā, iezīmējot gan padomju okupācijas gadu, gan nacistiskās okupācijas

laiku no 1941.gada jūlija līdz 1944.gada oktobrim; trešajā nodaļā publicētie dokumenti un materiāli raksturo kā notika padomju komunistiskā modeļa ieviešana (sovjetizācija), kādi pārbaudījumi, sasniegumi un izaicinājumi izceļami, balstoties uz izglītības sistēmu un skolas dzīvi raksturojošiem dokumentiem. Kā interesanta apakštēma šis nodaļas ietvaros izceļams Trešās Atmodas laiks; savukārt ceturtajā nodaļā mēģināts dokumentēt, to kā attīstījās ģimnāzija un kāda bija valsts izglītības sistēma pēc valstiskās neatkarības atjaunošanas. Šo pamata variantu mēs varētu papildināt ar citiem, kuru kombinācija, iespējams, atklātu tieši RVVG vēsturiskās attīstības specifiskās iezīmes. Piemēram, skolas vēsturi varētu rakstīt, izmantojot kā atskaites punktu tās 7 nosaukumus, sākot ar pirmo - Valsts Pārdaugavas vidusskola (1921. – 1922.gads). Varas maiņa vismaz 3 gadījumos bija faktors, kas būtiski mainīja ģimnāzijas audzēkņu un pedagogu likteņus. Pirmais - 1940.gada vasarā, kad Latviju okupēja un anektēja PSRS un tika mainīts ne tikai skolas nosaukums - Rīgas 2.Valsts ģimnāzija tika pārdēvēta par Rīgas 5.vidusskolu-, bet, kā redzams, arī statuss. Otrais – nacistiskās okupācijas laiks, kad formāli tika atjaunots skolas vecais nosaukums, bet vienlaicīgi tas bija arī traģiskākais daudzu ģimnāzijas audzēkņu un pedagogu dzīvē. Interesanti, ka šī īsā laika posma sākumā parādās vēl viens skolas nosaukums – Rīgas 5.ģimnāzija, savukārt, kā liecina dokumenti, pirmajos pēckara gados skola saukta arī par Galvaspilsētas Rīgas 5.vidusskolu vai Rīgas pilsētas 5.vidusskolu. Trešais – kad faktiski divu mācību gadu laikā (1989./1990.m.g. un 1990./1991.m.g.) Latvijas valstiskuma atjaunošanas procesa ietvaros skola atguva savu ģimnāzijas statusu. Rezumējot- kvalitatīvo izaugsmi un statusu noteikti apliecina trīs skolas nosaukumi: Rīgas 2.Valsts ģimnāzija (1931. - 1940.gads), Āgenskalna ģimnāzija (no 1991.gada) un Rīgas Valsts vācu ģimnāzija (no 2010.gada).

Ja visā nopietnībā novērtējam valstiskās neatkarības ideju un demokrātiskās brīvības, mums jānonāk pie secinājuma - šīm vērtībām brīvi varēja un var sekot četri no desmit skolas direktoriem. No 2016.gada mēs varam analizēt desmit direktoru laikus. Protams, to parasti, vislabāk var novērtēt tikai attiecīgā laika absolventi. Tā ir bijis un būs - skolas gadi ir kaut kas īpašs, gaišs un neaizmirstams, neatkarīgi no tā, kāds direktors vadīja vai noteica skolas dzīvi. Mūsu gadījumā runa, drīzāk, ir par faktu konstatāciju, kas liecina tikai par to, cik sarežģīta un pretrunīga bija Latvijas vēsture. Kā brīvas, ideoloģiski un politiski neiespaidojamas personības varēja darboties un darbojās Pēteris Aivars, Inese Elekse (1980 – 1994) un no 1994.gada arī skolas 1978.gada absolvente Sandra Sīle un no 2016.gada arī Gundega Muceniece. Jāatzīmē gan, ka diviem no šī saraksta tomēr bija jāreķinās ar svešas varas un ideoloģijas spiedienu – P.Aivaram 1940. – 1944.gadā padomju un nacistiskās okupācijas laikā un I.Eleksei padomju varas (kā izrādījās) norieta laikmetā no 1980. līdz 1990.gadam. Skaidrs arī, ka pēc K.Ulmaņa apvērsuma P.Aivaram un visam ģimnāzijas pedagoģiskajam personālam bija jāpakļaujas vai vismaz jāņem vērā jaunās autoritārās varas nostādnes, piemēram, nacionālajā jautājumā. 1940.gada vasarā komunisti neuzskatīja P.Aivaru par uzticamu un atbrīvoja no direktora amata. To viņš atguva vācu okupācijas laikā, un, iespējams, tas bija viens no iemesliem, kāpēc viņš ar ģimeni 1944.gadā devās emigrācijā. P.Aivars mira ļoti tālu no Latvijas – Toronto 1970.gadā. Līdz ar to mums ir izveidojusies savdabīga ģimnāzijas direktoru galerija, neizslēdzot no saraksta nevienu: Pēteris Aivars (Lūļaks), Reinis Liepiņš, Voldemārs Gailītis, Nikolajs Daugovišs, Marija Krastiņa, Tea Braiņina, Anita Loska, Inese Elekse, Sandra Sīle un Gundega Muceniece. Krājumā mācību gada vispārējā raksturojuma ietvarā bez skolas oficiālā nosaukuma un absolventu skaita ir ierakstīts arī direktora vārds, tādējādi dodot iespēju lasītājam ērtāk izsekot skolas vēstures un attīstības peripetijām. Par skolas kvalitatīvo izaugsmi, bez šaubām, liecina 1962.gads, kad Zentas Ozolas Rīgas 5.vidsskola sāka specializēties vācu valodā, kas organiski iezīmē divus periodus - līdz specializācijai un pēc specializācijas, kur galveno uzmanību varētu veltīt, piemēram, svešvalodu, īpaši vācu valodas, mācīšanas un mācīšanās metožu evolūcijai.

Ar zināmu neitralitāti izceltos periodizācija, kas saistās ar pašas skolas ēkas vai ēku kompleksa attīstību. Šajā gadījumā mēs varam runāt par trīs lieliem periodiem: pirmais - skola Dārtas ielas un Zeļļu ielas krustojumā (no 1921.gada 19.septembra); otrais - arhitekta I.Blankenburga projektētā ēka (no 1931.gada 5.decembra); trešais - arhitekta A.Ģelža rekonstrukcijas, renovācijas un restaurācijas projekta realizācija (no 2001.gada 1.septembra). Tiesa, varētu atzīmēt vienu apakšposmu atkal nacistiskās okupācijas laikā, kad 1942.gadā ģimnāzija tika pārcelta uz Rīgas drāšu fabrikai piederošu ēku Daugavgrīvas ielā 54 un Rīgas 35.pamatskolas telpām Margietas ielā 4.

Skaistā skolas ēka Āgenskalna ielā 21 un apkārtnē pārgāja vācu okupācijas iestāžu kontrolē, tajā atradās kara hospitālis. Šajā sakarā mēs nekādi nevaram apiet ēkas arhitektu Indriķi Blankenburgu (1887 – 1944). 20.gadsimta 20. – 30.gados viņš bija viens no redzamākajiem arhitektiem, un ne tikai no atstātā mantojuma viedokļa, bet arī tāpēc, ka bija aktīvs arhitektūras kā nozares organizētājs. Viņš bija viens no Latvijas Arhitektu savienības (tajā laikā Arhitektu biedrības) dibinātājiem. 20.gadu beigās un 30.gadu pirmajā pusē viņš savienoja darbu Izglītības ministrijas Skolu departamenta Būvtehniskajā birojā ar Latvijas Arhitektu biedrības priekšsēdētāja amatu no 1929.gada līdz 1933.gadam. I.Blankenburga devums tajā laikā tika novērtēts ļoti augstu – viņu apbalvoja ar Triju Zvaigžņu ordeni. Viņš bija viens no redzamākajiem latviešu arhitektu funkcionālisma skolas pārstāvjiem. Tieši 20.gadu beigās un 30.gados viņa vadībā ir tapušas arhitektoniski izcilas skolu ēkas gan Rīgā, piemēram, Franču liceja ēka, gan visā Latvijā: Dobelē, Gulbenē, Valmierā, Ilūkstē, Rucavā, Zilupē, Aglonā, Mellužos, Tukumā, Cēsīs, Ludzā, Valkā, Apē, Trapenē u.c. 1931.gadā uzceltā 2.Rīgas Valsts ģimnāzijas ēka 330 audzēkņiem tolaik skaitījās vismodernākā ēka Rīgā, ja ne visā Latvijā. Paradoksālā kārtā tieši I.Blankenburga trīs projekti ir tas vienojošais elements, kas sasaista šo rindu autora pašreizējo darbu RVVĢ, jo esmu gan Trapenes pamatskolas, gan Apes vidusskola absolvents. 2017.gada aprīlī RVVĢ notika I.Blankenburga ieguldījuma Latvijas skolu arhitektūrā novērtējumam un analīzei veltīta zinātniski praktiskajā konference. Viens no konferences praktiskajiem pienesumiem – kopīgiem spēkiem noskaidrojām, ka I.Blankenburgs ir bijis vismaz 41 Latvijas skolas ēkas projekta vai pārbūves autors, savukārt pateicoties S.Sīles meklējumiem arhīvos, ģimnāzijas muzeja rīcībā ir 1931.gadā atklātās skolas ēkas projekta skiču kopijas.

2001.gada septembrī durvis vēra jau rekonstruētā un pārbūvētā Āgenskalna ģimnāzija. Tā jau bija viena no atjaunotās Latvijas vērienīgākajām izglītības iestāžu pārbūvēm, kuru realizēja skolas absolvents arhitekts Andrejs Ģelzis, viņa „Brīnišķīgo projektu birojs” un „Skonto būve” kā ģenerāluzņēmējs. Kā atzīst pats arhitekts, uzdevums nav bijis no vieglajiem – ne tikai izveidot skolai piebūvi ar jaunu sporta zāli, bet restaurēt arī veco ēku, nezaudējot tās pievilcīgo tēlu, labiekārtot skolas gadu gaitā pagalam nolaisto pagalmu. Savas jomas speciālisti uzskata, ka iznākums ir lielisks. 1931.gadā celtajai ēkai ir radies ļoti labs turpinājums, kur organiski savienojies vecais būvapjoms ar jauno piebūvi (skolas sporta kompleksu ieskaitot) stilistiski vienotā ansablī. Ne velti A.Ģeļza projekts ieguva 2002.gada Lielo balvu arhitektūrā.

Varētu pieminēt vēl dažus zīmīgus datumus skolas vēsturē, kuri ir dokumentēti un tiek izmantoti, raksturojot skolas attīstību, tās garu un tradīcijas: 1924.gads – pirmo sudraba žetonu pasniegšana un pirmais ģimnāzijas izlaidums; 1930.gada jūnijs – ģimnāzijas vēsturiskās ēkas pamatakmens ielikšana; 1937.gada 7.maijs – ģimnāzijas karoga iesvētīšana; 1995.gads – pirmā Alberta balvas skolotājiem pasniegšana; 1996.gads – jaunā ģimnāzijas karoga iesvētīšana; 1998.gads – pirmā Zelta žetona pasniegšanas ceremonija izcilākajiem skolas absolventiem, 2007.gads – pirmā Pūces balvas pasniegšanas ceremonija 12.klases audzēknim par skolas slavas spodrināšanu. Atzīmēsim, ka šīs balvas idejas autors bija skolas 1941.gada absolvents J.Vasarietis, bet ceļojošās skulptūriņas autors – 1986.gada absolvents, mākslinieks A.Krūmiņš, tādējādi iezīmējot simbolisku saikni starp skolas attīstības posmiem.

Katrai skolas absolventu paaudzei, katram izlaidumam, bez šaubām, bija savi skolotāji – favorīti. Pedagoģiskais stāžs skolā bija viens no indikatoriem tam, ka viņus cienīja, mīlēja vai pat centās līdzināties. 2006.gadā izdotajā grāmatā „Āgenskalna ģimnāzija” viņu raksturojumam ir ierādīta galvenā vieta. Savukārt dokumentu un materiālu krājumā ir ievietotas fotogrāfijas, kurās savā ziņā nofiksēta gan viņu ienākšana skolā, gan ikdienas darbs, brieduma gadi, panākumi un ikdienas rutīna. Šis konstatējums attiecas uz visiem – bijušajiem un tagadējiem pedagogiem. Šoreiz gribētos izcelt tos, kuru darba dzīve ar skolu mērāma 30 un vairāk gadu garumā, bet ar vienu izņēmumu - pirmo ģimnāzijas direktoru Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieri Pēteri Aivaru. Viņš skolā nostrādāja „tikai” 23 gadus, bet jāatceras, ka savas pedagoga gaitas Latvijā viņš sāka 1900.gadā un tikai ārkārtas apstākļi traucēja šo darbu turpināt dzimtenē. Leģendāru skolotāju slava, bez šaubām, pienākas daudziem bijušajiem un, izrādās, arī esošajiem ģimnāzijas skolotājiem. Ikvienam no viņiem ir sava vienreizēja un paliekoša loma gan skolas, gan visas Latvijas izglītības sistēmas vēsturē. I.Eleksses un S.Sīles ieguldījums jau tika raksturots. Matemātikas skolotājs Jānis Pupuriņš skolā strādāja no 1936.

gada līdz 1978.gadam un personīgi iezīmēja saikni starp diviem valstiskās neatkarības posmiem. Prasīgajam ģeogrāfijas un rasēšanas skolotājam Gunāram Gelbem bija 42 gadu pedagoģiskā darba stāžs, un viņa dzīvesbiedrei stingrajai matemātiskās, jaunāko klašu skolotājai un skolas absolventei – Birutai Gelbei – 33 gadi. Skolas 1948.gada absolvente, izcilā matemātikas skolotāja Helga Lindenberga skolai atdeva 40 savas dzīves gadus. No 1966.gada līdz 2010.gadam par vācu valodas skolotāju strādāja skolas absolvente Aina Vinčele. No 1971.gada ģimnāziju par savu uzskatīja matemātikas skolotāja un sociālā pedagoģe Inta Miezīte. 30 un vairāk gadus ar skolu savu darba mūžu saistīja fizikas skolotājs Felikss Legzdīnš, skolas 1949.gada absolvente, jaunāko klašu skolotāja Regīna Dravinska, skolas 1953.gada absolvente, jaunāko klašu skolotāja Mētra Lepeka, latviešu valodas skolotāja Atzinības krusta (V šķira) kavalieri Vija Lapa, kuras kopējais darba stāžs pedagoģijā ir fenomenāls – 52 gadi, stingrā un principiālā vācu valodas skolotāja Aina Uberte. Visas iespējas tuvināties un arī pārspēt šos ilggadības rekordus ir skolotājiem, kuri ģimnāzijā strādā arī šodien.. Ar skolas kori joprojām radošo saikni uztur bijušais mūzikas skolotājs un kordirigents Kārlis Hammers, kurš skolā sāka strādāt 1978.gadā. Bet par savām otrajām mājām skolu droši var nosaukt vācu valodas skolotāja Zane Jakovica – ja saskaitītu mācību gadus un darba gadus Rīgas 5.vidusskolā, sanāktu vairāk nekā pusgadsimts. Jāuzsver, ka šis slaveno pedagogu saraksts ir ar noteikti tendenci pagarināties. Vairāk nekā 30 gadus jau nostrādājuši Gunārs Tomass, Inita Kalteniece, Erita Maurīte, Baiba Siliniece, Santa Zīberga. Tie visi ir iedvesmojoši piemēri jaunajiem pedagogiem, atliek tikai tiem sekot.

Sekojojot vēsturnieku solidaritātes principiem, gribētos īpaši pieminēt divus ģimnāzijas skolotājus, vēstures zinātnes pārstāvjus - Vili Biļķinu, kurš strādāja 30.gadu pirmajā pusē, un Aiju Gudzuku (1956 – 2020). V.Biļķins, iespējams, bija viens no pazīstamākajiem vēstures zinātnes pārstāvjiem, kas jebkad strādājuši mūsu skolā – Roberta Vipera, Arveda Švābes, Leonīda Arbuzova (juniora) skolnieks. Interesanti, ka 1919.gadā viņš cīnījās pret lieliniekiem Tālajos Austrumos Imantas pulka sastāvā. Pēc Latvijas Universitātes beigšanas 1927.gadā V.Biļķins strādāja vairākās Latvijas skolās, t.sk. arī 2.Rīgas Valsts ģimnāzijā, par vēstures skolotāju. 1944.gadā, tāpat kā A.Švābe un P.Aivars ar ģimeni, izvērtējot visus „par un pret” viņš emigrēja uz Vāciju. Savukārt mana kolēģe un studiju biedrene vēsturniece Aija Gudzuka strādāja ģimnāzijā no 2001.gada līdz 2019.gadam un ir devusi savu ievērojamu artavu Latvijas vēstures zinātnes attīstībā un vēstures kā mācību priekšmeta pasniegšanas metodikas izstrādē.

Pa šiem daudzajiem gadiem ģimnāzijas saimei nav gājuši secen arī ļoti sāpīgi zaudējumi. Pateicoties Z.Jakovicas pētījumiem, mums ir zināmas gandrīz visu mūsu skolas pedagogu pēdējās atdusas vietas. Savā ziņā gan iepriekšējo gadu publikācijas, gan dokumentu un materiālu krājums arī jāuzskata par ļoti īpašu pieminekli vai veidu, kā saglabāt viņu piemiņu, atcerēties viņu dzīvi un pedagoģisko darbu un to, kā viņi izskatījās savā jaunībā un spēka gados.

Šajā stāstā esam nokļuvuši līdz pašu traģiskāko, pretrunīgāko un diemžēl līdz galam neizpētīto notikumu izklāstam - ģimnāzijai Otrā pasaules kara laikā. Izrādījās, ka tieši 20. – 30.gadu Latvijas skolu absolventiem izkrita liktenīgā loze mēģināt nosargāt savu valsti. Kā zināms, tas notika visneizdevīgākajos apstākļos, kādi vien kādas nācijas un valsts vēsturē ir iespējami – pēc valsts faktiskās bojāejas. Valsts politiskās un militārās vadības gribas vājuma vai pat nodevības dēļ viņiem pret savu gribu vai nepārzinot lietas apstākļus, bija jāpiedalās izrādē - farsā 1940.gada vasarā, jāizcieš asiņainie padomju un vācu okupācijas gadi un komunistu atgriešanās pie varas 1944.gada rudenī. Novelt visu uz ārējiem apstākļiem, manuprāt, tomēr nevar. Kārļa Ulmaņa režīms ienesa sabiedrībā, t.sk izglītības sistēmā, kaut ko tādu, kas vismaz uz laiku paralizēja gribu un varēšanu cīnīties par savu valsti. Ārēji viss bija skaisti un krāšņi, un arī pareizie vārdi tika teikti praktiski katru dienu no 1934.gada 16.maija līdz pat 1940.gada 17.jūnijam visos iespējamajos saietos un sapulcēs. Tikai jautājums paliek – kāpēc šī paaudze nerīkojās atbilstoši skaļi deklarētajai pārliecībai un goda kodeksam, kā to savā laikā bija uzsvēruši, piemēram, ģimnāzijas 1937.gada absolventi? Tad, kad viņu rokās beidzot nokļuva ieroči, bija par vēlu. Izrādījās, ka bija jākaro citu valstu labā un svešu ideju vārdā. Domājams, visu šo izjūtu gamma bija ģimnāzijas audzēkņos jaunā mācību gada sākumā 1940.gada 23.septembrī, kad komunisti jau bija paspējuši sākt to, ko 50 gadus sauca par sociālisma un komunisma celtniecību Latvijas PSR. Šajā gadījumā 1941.gada absolventu Zentas Ozolas un Jāņa

Vasarieša liktenstāsti varētu kalpot kā pierādījums tam, ka pēc izlaiduma 1941.gada vasarā viņu rīcību nenoteica vis brīva griba, bet gan ārēji apstākļi. Teicamniece Zenta Ozola – komjauniete un Sarkanās Armijas 201.latviešu strēlnieku divīzijas sanitāre un teicamnieks Jānis Vasarietis – Latviešu aviācijas leģiona karavīrs. Skolas biedri – pretinieki, ienaidnieki? Vai viņu skolas gaitas 20. – 30.gados neatkarīgajā Latvijā būtu jāsaista ar gatavošanos šai liktenīgajai misijai?

Problēma – skolu jaunatne varu maiņas laikā 1940. – 1941.gadā - joprojām nav izpētīta. Viņu patieso izjūtu un rīcības motīvu noskaidrošana varētu dot atbildes uz daudziem jautājumiem. Diemžēl to darīt traucē gan mīti par „labajiem Ulmaņlaikiem”, gan ciešanu tēmas izvirzīšana priekšplānā, raksturojot situāciju 20.gadsimta 30.gadu beigās un visus 40.gadus. Protams, krājuma priekšvārda ietvaros dot izvērstas un izsmelošas atbildes neizdosies. Uzsvēršu tikai, ka, piemēram, 1940./1941.mācību gada absolventu likteņi ir dziļi simboliski, pat nežēlīgi atmaskojoši. Tas bija totāls apmulsums un nenoteiktība no vienas puses un daudzos gadījumos akla uzticēšanās skaistajai sociālisma idejai – no otras. Piemēram, saskaņā ar muzejā esošo 1980.gada LKP CK Vēstures institūta izziņas kopiju, vidusskolā bijuši 28 komjaunieši. Vēl viens gadījums ar padomju laikos leģendarizēto Zentu Ozolu, kas liecina par to, kāds neviennozīmīgs un pretrunīgs bija Latvijas iedzīvotāju noskaņojums Vācijas – PSRS kara sākumā. Laikraksta „Cīņa” rakstā 1941.gada 26.jūnijā tika pievērsta uzmanība latviešu brīvprātīgajiem Sarkanās Armijas sastāvā. Izrādās, tie bija Rīgas 5.vidusskolas komjaunieši gandrīz pilnā sastāvā ar Laimoni Stropu (viņa zīmējumu albums apskatāms skolas muzejā) un Z.Ozolu priekšgalā. Nav arī nekā pārsteidzoša apstākļi, ka Z.Ozolas vārds 1957.gadā tika piešķirts Rīgas 5.vidusskolai. Tieši tāpat, kā Latvijā bija I.Sudmaļa, Dž.Bankoviča, M.Meikšānes u.c. komunistisko varoņu vārdā nosauktās skolas. Jāuzsver gan, ka šīs skolas drīzāk bija ieguvējas, nevis zaudētājas, arī no mūsdienu skatu punkta raugoties, jo runa joprojām bija par savas skolas vēstures pētniecību, nevis par vispārpieņemtām padomju patriotiskās audzināšanas klišejām. Kā cilvēcisks atgādinājums šim sarežģītajam periodam skolas un valsts vēsturē ir Zentas Ozolas piemiņas akmens ģimnāzijas pagalmā.

Simboliski traģisks bija 1944./1945.gada izlaiduma klases audzēkņu liktenis. Ģimnāzijas muzejā apskatāma audzinātāja J.Pupuriņa zēnu klases fotogrāfija, kas uzņemta 1939./1940.mācību gada sākumā. Mācību gadu sāka 51 neatkarīgas valsts skolēns. Šīs klases audzēknis Aivars Ozols savās atmiņās raksta, ka nelieli robi skolnieku skaitliskajā sastāvā tika izrauti jau 1939. – 1940.gadā, kad uz Vāciju pārcēlās etnisko vāciešu ģimenes. Klasi skāra arī 1941.gada deportācijas, kad kopā ar ģimenēm tika izvesti 3 audzēkņi. Viņš ir noskaidrojis, ka vairāki skolēni iekļāvās arī Sarkanajā armijā, piemēram, Olģerts Ruzga, kas sekoja Z.Ozolas un citu kreisi noskaņoto audzēkņu piemēram. No Latviešu leģionā mobilizētajiem 30 klases audzēkņiem krita 8. Bez tam vācu gaisa spēku izpalīgos 1944.gadā tika iesaukti vēl 7 skolnieki. Faktiski visi Latvijas skolēni, kas uz to laiku bija sasnieguši 14 gadu vecumu, atradās mobilizēto statusā. Iesaistīšanās vācu darba dienestā bija obligāts priekšnoteikums, lai turpinātu mācības. Savukārt ģimnāzijas zēniem šajos apstākļos jau bija strikti iezīmēts dzīves gājums – vai nu leģions, vai vācu armijas izpalīgi, vai gaisa spēku izpalīgi. Rezultātā 1944.gada izlaiduma klasē bija vairs tikai 11 zēni. Vai mēs varam teikt, ka arī mums ir bijusi E.M.Remarka aprakstītā „zudusī paaudze”?

Pēdējos 20 gadus Latvijas vēsturniekus arvien vairāk interesē jautājums par iespējamajām pretestības formām abām okupācijas varām. Pamazām kopējā aina noskaidrojas arī par skolu jaunatnes organizētajām vai spontānajām protesta akcijām. RVVG gadījumā iespējams konstatēt vairākas tāda veida epizodes: Staļina bides izsviešana pa logu 1940.gada ziemā, Staļina un Ļeņina krūšutēlu aizsegšanas mēģinājums klases fotografēšanās laikā 1941.gadā, pretpadomju anekdotes, Mārtiņa baznīcas apmeklējumi Lieldienās un Ziemassvētkos, neformālas ekskursijas uz Brāļu kapiem, kapusvētki un svecīšu vakari Meža kapos, „naidīgo” raidstaciju klausīšanās utt. Bijuši arī padomju sistēmas izsmiešanas gadījumi, piemēram, izveidojot satīrisko žurnālu „Zirk – ahbols” jeb „Zirgābols” un paziņojot par „99 partijas” dibināšanu. Daudzi skolotāji savās atmiņās norādījuši, ka šai mūsdienās pašsaprotamajai attieksmei, pat dumpiniecisķajam noskaņojuma izrādīšanai bija sava otra neviennozīmīgi vērtējama puse - skolas vadībai un skolotājiem nepārtraukti vajadzēja rēķināties ar to, ka par audzēkņu „nepareizo” rīcību varēja sekot rājieni, stingrie rājieni, izslēgšana no partijas (jaunajai paaudzei jāatgādina, ka PSRS laikos bija tikai viena partija – PSKP, tā arī pirmā un pēdējā)

un atlaišana no darba, profesionālās izaugsmes ierobežojumi, liecību sniegšana VDK utt. Piemēram, 1969.gadā tā arī notika, kad no amata tika atbrīvota direktore M.Krastiņa par to, ka nebija spējusi nodrošināt atbilstošu idejisko audzināšanu un novērst vidusskolas audzēkņu un absolventu piedalīšanos slavenajos Svecīšu vakaros Meža kapos. Jāatceras, ka daudzos gadījumos starp sistēmas upuriem bija arī skolēni un studenti, kurus varēja izslēgt un arī izslēdza no mācību iestādēm.

Atgriešanās normālā stāvoklī bija gana ilga un sarežģīta. Bija vajadzīga izturība, pacietība un izpratne par lietu stāvokli. Varbūt pati vecās „Latvijas laika” raudzes pedagogu klātbūtne skolā bija kaut kas tāds, kas neļāva izdeldēt darba tikumu, latviskās tradīcijas, pat brīvības un neatkarīgas valsts ideju? Pēc Otrā pasaules kara tādu ģimnāzijā bija septiņi - matemātikas skolotājs J.Pupuriņš, latviešu valodas skolotāja Z.Niklase, filozofs K.Lazdiņš, V.Gailītis, M.Zeide, A.Ozoliņa un E.Rozenberga. Tas pats vairākumā gadījumu attiecas arī uz tiem skolotājiem, kuri bija paspējuši izglītoties vēl brīvvalsts laikā - latviešu valodas skolotājs A.Rūķītis, mūzikas skolotāja I.Pabērza – Baļķīte, ģeogrāfijas skolotājs G.Gelbe, angļu un vācu valodas skolotāja A.Darbiņa, matemātikas skolotājs K.Upītis, latviešu valodas skolotāji O.Vilāns, V.Lapa, R.Gailīte-Ālere, franču valodas skolotāja V.Jēgere (Stoka), matemātikas skolotāja Z.Dīša, darbmācības skolotāja B.Ezeriņa, darbmācības skolotājs I.Sarkans, fizikas skolotājs F.Legzdiņš, matemātikas skolotājas H.Lindenberga un V.Daniševska (Veilande) u.c.. To savos stāstos un atmiņu pierakstos apstiprina arī ģimnāzijas dažādu gadagājumu absolventi – viņi pratuši atvērt pilnos graudus no pelavām. Pretējā gadījumā mums būtu jāpieņem, ka Trešā Atmoda bija neizskaidrojams brīnums vai laimīga nejaušība. Šajā sakarā nevar nepieminēt rokdarbu skolotājas Emīlijas Palkavnieces drosmīgo rīcību – viņa 1937.gadā iesvētīto ģimnāzijas karogu glabāja 46 gadus un pie pirmās izdevības nodeva to skolai 1991.gadā pēc *de facto* neatkarības atjaunošanas. Ja tas arī bija brīnums, tad tas bija iespējams, pateicoties visu Latvijas labās gribas cilvēku vienotībai 80.gadu beigās un 90.gadu sākumā. Un savs taustāms piensmums nāca arī no tā laika Zentas Ozolas Rīgas 5.vidusskolas. Gandrīz visi skolotāji bija Latvijas Tautas frontes biedri un aktīvi lielo masu pasākumu dalībnieki, t.sk. ar leģendām apvītajā Barikāžu laikā 1991.gada janvārī. No tā izriet, ka mums jābūt pārliecinātiem, ka līdz ar valsts neatkarību mēs esam izvēlējušies arī demokrātiju. Bet tas arī nozīmē, ka formulas „no vienas puses, un no otras puses” izmantošanas iespējas ir ļoti ierobežotas. Nevarēs dozēt informāciju, nevar noklusēt neērtos faktus. Audzēkņi to sajūtīs, viņi sajūtīs falšumu un labi domātas patriotiskas audzināšanas vietā mums būs formāls pasākums, bet patriotiski noskaņota jaunā cilvēka vietā mēs iegūsim cinisku aprēķinātāju. Nederēs arī nepārtrauktās atsaucenes un ciešanās un zaudējumiem. Kritušie karos, bojā gājušie totalitāro režīmu represiju un terora laikā ir pelnījuši cieņas pilnu piemiņu, bet neaizmirstot, ka tie, kuri nesamierinājās ar valsts neatkarības zaudējumu, tomēr beigu beigās izrādījās vairākumā. Ne jau ar raudāšanu un sērām mēs būtu spējuši atjaunot savu valsti!

Tas savā ziņā attiecas arī uz tā saucamo padomju laiku novērtējumu. Grāmatā izmantotie dokumenti liecina, ka arī šajos apstākļos tika atrasti veidi radošai izaugsmei. Jau atzīmējām, ka tāda robežšķirtne ģimnāzijas vēsturē bija 1962.gads, kad Zentas Ozolas Rīgas 5.vidusskolā tika ieviesta padziļināta vācu valodas apguves sistēma. Vispirms tika sākts ar padziļināto vācu valodas apmācību no 5.klases, bet no 1964.gada – jau no 1.klases. Kā atzīst vācu valodas skolotāji, vācu valodas izvēlei toreiz bija spēcīgāka motivācija nekā angļu un franču valodas apguvei, jo „vāciešiem” tomēr bija iespēja braukt uz PSRS iedzīvotāju galvenajām ārzemēm – VDR. Ceļojums uz Britu salām vai Parīzi tolaik bija pielīdzināms pasakai vai neizsakāmai veiksmi. Pamazām, soli pa solim Rīgas 5.vidusskola kļuva par atzītu vācu valodas metodisko centru Latvijā. 60.gados vislielākās šīs jaunās pieejas entuziastes bija svešvalodu mācību pārzine E.Zvejniece, skolotājas Z.Paidere, L.Rudovska, A.Rudzīte. Ļoti nozīmīgs bija arī skolas direktores M.Krastiņas atbalsts. Savukārt 70. – 80.gadi saistās ar komunikatīvo mācību metožu ieviešanos V.Varapogas aktīvo un radošo darbību. Pamatots varētu būt apgalvojums, ka šajos gados izveidojās vācu valodas apmācības sistēma vai pat īpaša skola, kas bija raksturīga tikai RVVG. Tika mēģināts formulēt principus, kas bija noteicošie, lai vācu valodas pasniegšana un mācīšanās (to varētu attiecināt uz valodu mācīšanos kopumā) izpaustos skaidri saskatāmos ieguvumos gan audzēkņiem, gan pedagogiem. 1998.gadā vācu valodas skolotāji (Ī.Bergmane, S.Sīle, G.Tomass, Z.Jakovica, I.Kalteniece, R.Lapiņa, M.Deisone) bija izcēlušies trīs svarīgākos elementus nosacītajā vācu valodas apguves trīsstūrī – pirmkārt, eksāmeni, t.i., regulāras

zināšanu pārbaudes, otrkārt, mācību mērķu skaidrība un motivācija mācīties vācu valodu un, treškārt, mācību līdzekļu pieejamība un metožu daudzveidība. Vācu valodas veiksmīga apguve un apmācība nav iedomājama bez regulāriem kontaktiem ar vācvalodīgo valstu speciālistiem un skolotājiem. Veiksmīga sadarbība iezīmējās jau padomju laikos, kuras kulminācija bija 1982.gads, kad Rīgas 5.vidusskola tika apbalvota ar VDR goda nozīmi „Zelta adats”. Pati pirmā partnerskola bija Rostokas Herdera vidusskola. Savstarpējie pieredzes apmaiņas braucieni bija arī labs stimuls un motivācija gan skolas pedagogiem, gan audzēkņiem.

Pēc Berlīnes mūra krišanas un Vācijas apvienošanās sadarbība pakāpeniski kļuva gan regulārāka un efektīvāka, gan daudzpusīgāka, piemēram, Eiropas Savienības *Comenius un Erasmus+* projektu ietvaros vai kopīgi pētot tādu jutīgu Otrā pasaules kara tēmu kā holokausts. Bez labām vācu un arī angļu valodas zināšanām līdzdalība šajos projektos būtu apgrūtināša. Saskaņā ar Latvijas un Vācijas starpvalstu līgumu, ģimnāzijā regulāri strādāja un arī pašlaik strādā viesskolotāji no Vācijas. Vācu valodas skolotājas Ī.Bergmene, L.Zoltnere V.Varapoga, S.Sīle un matemātikas skolotāja I.Riekstiņa ir piedalījušās mācību grāmatu un mācību līdzekļu veidošanā. Īpaši ražīga laika posmā no 1974.gada līdz 2005.gadam ir bijusi Īra Bergmane.

Kopš 1997.gada Rīgas Valsts vācu ģimnāzija ir Vācu valodas otrās pakāpes diploma eksāmena centrs izglītojamajiem no visas Latvijas. Iegūto diplomu atzīst Vācijas Izglītības ministru konference. Jāatzīmē, ka VFR valdības vācu valodas atbalsta programma veiksmīgi funkcionē visā pasaulē. Latvijas gadījumā mēs varam runāt par 15 skolām ar padziļinātu vācu valodas apmācību jeb tā saucamās DSD (*Deutsches Sprachdiplom der Kultusministerkonferenz*) skolas. Bez RVVĢ Rīgā šim statusam atbilst Rīgas Valsts 1. ģimnāzija, Rīgas Herdera vidusskola, Rīgas Juglas vidusskola. Tomēr tikai RVVĢ, Valmieras Valsts ģimnāzija un Draudzīgā aicinājuma Liepājas 5.vidusskola ir eksaminācijas centri, kur tiek kārtoti DSD eksāmeni. Skaidrs, ka šīs skolas ir gan sadarbības partneres, gan konkurentes, ja runājam, piemēram, par audzēkņu mācību sasniegumiem un godalgotajām vietām konkursos. Viens no prestižākajiem ir starptautiskais jauniešu debate konkurss *Jugend debattiert international*. Pēdējos gados iezīmējušās vēl vairākas programmas un iniciatīvas, piemēram, „Skolas – nākotnes partneri (*Schulen: Partner der Zukunft – PASCH*) un deviņu Baltijas jūras valstu projekts par vācu valodas izmantošanu visdažādākajās jomās. Šie projekti ir veicinājuši ģimnāzijas un VFR vēstniecības Latvijā sadarbību. Jāpiekrīt atziņai, ka savas valodas kompetences dēļ mūsu jaunieši kļūst par paaudzi ar eiropisku domāšanu. Viens no mērķiem, ko ģimnāzija sev ir izvirzījusi, ir panākt, lai pēc skolas beigšanas absolventiem, īpaši tiem, kam vācu valoda ir pirmā svešvaloda, būtu tāds zināšanu līmenis, kas nesagādātu nekādas problēmas visdažādāko studiju programmu apgūšanā vācvalodīgo zemju augstskolās.

Skaidrs, ka visu skolotāju un atpazīstamāko ģimnāzijas absolventu uzskaitījums noteikti aizņemtu visu šim rakstam atvēlēto lauku un tā vēl pietrūktu. Vienmēr pastāv risks, ka kaut kādu subjektīvu vai objektīvu iemeslu dēļ kāds netiek pieminēts. Kā absolventiem ir klājies pēc skolas beigšanas? Ko viņi ir sasnieguši? Daudzi no viņiem strādāja un turpina to darīt savā dzimtajā skolā. Vienā no publikācijām 1998.gadā tika izteikta atziņa - skolas absolventiem ir lielāka iespēja kļūt par labiem pedagogiem, jo viņi precīzi izjūt skolas garu un saprot mācību iestādes vajadzības. Liekas, ka tas RVVĢ gadījumā ir realizējies gandrīz simtprocentīgi. Šī nostāja īpaši spilgti izpaužas ģimnāzijas direktores Sandras Sīles izveidotās komandas daudzpusīgajā darbībā, kur vienlīdzīgās daļās saskatāmas gan tradīcijas, gan profesionalitāte, gan konservatīvisms, gan iniciatīva. Visas pazīmes rāda, ka šī nostāja ir raksturīga arī jaunajai direktorei Gundegai Muceniecei, kurai līdztekus jau pārbaudītajām darba metodēm nācās sākt darbu jaunās konceptuālās pieejas “Skola 2030” izstrādes un pieņemšanas laikā

Daudzi skolas absolventi savās atmiņās raksta, ka skolā vienmēr valdījusi zināma elitāra noskaņa spēcīgā skolotāju kolektīva, vācu valodas novirziena, vēsturiskās ēkas un latvisko tradīciju dēļ. Acīmredzot šo iespaidu rezultātā skolas un absolventu saikne nekad nav pārtrūkusi un, cerams, nepārtruks. Par to liecina, piemēram, ģimnāzijas Atbalsta fonda darbība no 1996.gada D.Kovisāres vadībā, tā dibinātāji bija skolas absolventi.

Zināšanas – tā ir brīvība un izvēles iespējas. Protams, uz kādu laiku sabiedrībā un arī skolā var notikt dīvainas lietas. Krājuma materiāli liecina, ka pats grūtākais bija padomju periods.

Nacistiskais režīms atšķīrās tikai ar melu, cinisma un vardarbības milzīgajiem apjomiem dažu mācību gadu ietvarā. Ar padomju mantojumu bija citādi. Ja balstītos tikai uz padomju dokumentiem un preses materiāliem, tad īstais politiskā, ideoloģiskā un ekonomiskā fona apzīmējums būtu - nebeidzama bezcerība. Vairāk nekā četrdesmit gadus no vietas tika audzināts jaunais padomju cilvēks, propaganda un demonstrētais darbs, un tā ritms pat rādīja, ka šajā virzienā ir neapšaubāmi panākumi. Kas mūs glāba? Iespējams, tieši fotoattēli demonstrē audzēkņu un pedagogu vitalitāti, pat cerības. Izglītotu cilvēku apmulšot ir daudz grūtāk. Ja tas būtu izdevies, mums vienkārši nebūtu cilvēku, kas būtu gribējuši un spējuši atjaunot savu valsti. Šajā sava daļa goda pienākas bez izņēmuma visām Latvijas skolām - no vismazākajām lauku skoliņām līdz valsts ģimnāzijām.

Ja ne katrā lappusē, tomēr liela uzmanība krājumā atvēlēta tam, kas mūs satur kopā, nodrošina atpazīstamību līdzīgo vidū un iezīmē atšķirīgo. Runa, bez šaubām, ir par tradīcijām. Vai mums izdevās saglabāt vismaz kaut ko no tā, kas izveidojās 20.gadsimta 20. – 30.gados Pēterā Aivara laikā? Te noteikti jāpiemin skolas žetona nezūdošā nozīme. Tradīcijas aizsākums saistāms ar pašu pirmo izlaidumu 1924.gadā. Varam uzskatīt, ka šo pirmo žetonu noteikti saņēma arī Aleksandrs Čaks. Žetonu vakaru tradīcija turpinājās arī abu okupāciju laikā. Kā savdabīgs turpinājums, bet ar augstāka goda izrādīšanu – ģimnāzijas Zelta žetona piešķiršana izcilākajiem ar skolu saistītajiem pedagogiem un absolventiem. Nevar nepieminēt vēl vienu tradīciju, kas, iespējams, atjaunojās pati no sevis, nebalstoties uz 20.gadu pieredzi. Tā ir skolas audzēkņu un pedagogu kopbilde no augšas mācību gada sākumā, kas mūsu gadījumā sakrita arī ar skolas dzimšanas dienas atzīmēšanu. Vecākā datējama ar 1925.gadu, jaunākā - ar 2019.gadu. Izveidot skaitli 99 neļāva ārkārtas apstākļi.

Tiesa, jautājums par šīs audzināšanas formu un veidu efektivitāti bija, un joprojām notiek diskusijas. Tomēr tieši 30.gados aizsākās tradīcija organizēti piedalīties Lāčplēša dienas svinībās 11.novembrī, lai pieminētu Bermontiādes laikā kritušos 6.Rīgas pulka karavīrus K.Zāles un E.Štālberga izveidotajā memoriālā Sudrabkalniņā. Ar pilsonisko un patriotisko audzināšanu, protams, jāsaista Latvijas mazpulku organizācijas darbība ģimnāzijā. Interesanti, ka pat padomju laikus mēs varam ierakstīt pozitīvajā bilancē, lai cik tas paradoksāli nebūtu, arī padomju ēras izskaņā organizētas Rīgas skolu jaunatnes goda sardzes Strēlnieku laukumā un pie Latviešu sarkano strēlnieku muzeja. Strēlnieku stāsts tomēr vairāk saistījās nevis ar komunistiskajām idejām, bet gan ar nacionālo lepnumu par latviešu strēlnieku varonīgajām cīņām Pirmā pasaules kara gados.

Muzeja krājumā saglabāties viens ģimnāzijas audzēkņu veidotais literārais žurnāls, savukārt 80.gados parādījās A.R.Britānes vadībā izstrādātais “Lai top”, bet vēlāk skolas avīze “Zāģis” u.c. izdevumi. Nevar nepieminēt sportu. Skolas sportistu panākumi savu sporta skolotāju vadībā ir noskanējuši pa visu valsti un daudzi absolventi ieguvuši leģendāru sportistu slavu. Ne vienā no skolas attīstības posmiem neapstājās koku kustība. Mūsu rīcībā ir pirmā kora fotogrāfija 1925.gadā, ir fiksēta skolas koristu piedalīšanās 1948.gada dziesmu svētkos un, protams visos koku karos un dziesmu svētkos pēc neatkarības atjaunošanas, kā arī ģimnāzijas koku starptautiskajiem panākumiem un atpazīstamību. Ar koku kustību saistāma arī mūsdienās tradicionālās “Tēvzemes nedēļas” kulminācija, kad ar saviem priekšnesumiem uzstājas visas ģimnāzijas 10. – 12.klases. Ir ziņas, ka P.Aivara laikā skolai tika dāvināti mākslas darbi, gleznas, gravīras, fotogrāfijas. Arī šī tradīcija nav pārtrūkusi, un ģimnāzijai, var teikt, ir sava gleznu galerija. Ar pārtraukumiem, tomēr saskatāma arī teātra studijas darbība. Pēc neatkarības atjaunošanas sāka veidoties arī jaunas tradīcijas: Pūces balva, Alberta balva, Muzeja nakts ar Dārza svētkiem.

Katra mācību gada raksturojums krājumā organizēts pēc vienotiem principiem. Lapaspuses sākas ar mācību gada fiksāciju, seko informācija par skolas nosaukumu un direktoru, izlaiduma numuru un absolventu skaitu. Dokumentālais stāsts iesākas ar valsts vai attiecīgā režīma izglītības sistēmas un politikas apkopojošu raksturojumu, izmantojot vienu vai vairākus zīmīgus rakstus no katra gada septembra numuriem, t.i, tad, kad mācību gada sākumā valdības, izglītības darba organizētāji nāca klajā ar konkrētu mērķu un uzdevumu formulējumiem. Ja Latvijā izdotajos preses izdevumos izdevās atrast rakstus vai pat tikai nelielu informāciju par skolu, tie tika maksimāli pilnīgā apjomā ievietoti attiecīgajā lapaspusē, piemēram, zem nosaukuma „Latvijas Republikas prese par skolu, skolniekiem un skolotājiem”. Zem apakšvirsraksta „Fotogrāfijas un dokumenti no RVVĢ muzeja krājuma” tika izvietotas fotogrāfiju un dokumentu kopijas. Šis izkārojums parāda skolas dzīvi

un problēmjaudātājumus visā daudzveidībā un daudzpusībā, tādējādi nodrošinot gan izglītības politikas konkrētu raksturojumu, gan detalizētu skolas attīstības un izaugsmes vēstures atspoguļojumu. Tiesa, attiecībā uz dažiem mācību gadiem dokumentu apjoms bija ļoti neliels vai vienveidīgs, kas savukārt iezīmē precīzi nākotnes meklējumu virzienus.

Krājuma sastādītājs izsaka pateicību par atbalstu dokumentu un materiālu apzināšanā RVVĢ bijušajiem un esošajiem pedagogiem, absolventiem, „RVVĢ 100” darba grupai direktores Gundegas Mucenieces vadībā. Īpaša pateicība kolēģiem, kuri piedalījās krājumā iekļauto tekstu izskatīšanā un rediģēšanā, kā arī komentējot un veidojot anotācijas izmantotajām fotogrāfijām un dokumentiem. Varu tikai apbrīnot to pacietību, ar kuru tika izskatīti vairāki dokumentu un materiālu krājuma varianti. Visi ieteikumi un priekšlikumi bija ļoti vērtīgi darbā pie krājuma struktūras un satura uzlabošanas. Visā darba gaitā ļoti palīdzēja skolas absolventes un ilggadējās vācu valodas skolotājas Zanes Jakovicās idejas un ieteikumi. Darbu pie krājuma ļoti veicināja ieinteresētā domu apmaiņa ar ģimnāzijas ilggadējo direktori Sandru Sili. Pozitīvais rezultāts lielā mērā bija atkarīgs no RVVĢ Atbalsta fonda pragmatiskā aprēķina un, protams, izdevniecības „Jumavas” saprotošās pretimnākšanas un atbalsta.

Vēl: ne visiem būs iespēja un laiks atnākt uz muzeju

Mg.hist. Māris Zvaigzne

RVVĢ vēstures un sociālo zinību skolotājs

Muzeja pedagogs